

ภูมิปัญญาการทำหมวกใบร่มข้าว (จังหวัดพังงา)

“ต้นใบร่มข้าว” เป็นไม้ยืนต้นเฉพาะถิ่น พบในบางจังหวัดของภาคใต้ เช่น จังหวัดพังงา เป็นพันธุ์ไม้ที่เจริญเติบโตในป่าดิบร้อนชื้นบริเวณเชิงเขา หรือ หุบเขา ลักษณะคล้ายต้นทุกวาง ลำต้นใหญ่เนื้อแข็ง ขนาดลำต้นมีเส้นรอบวงประมาณ 12 นิ้ว ใบเป็นพวงหรือกระจุก เรียวคล้ายรูปหอก ใบติดกันกับกึ่งเป็นวงรอบ มีความยาวประมาณ 65-100 เซนติเมตร กว้างประมาณ 14-30 เซนติเมตร ใบแห้งมีความทนทานต่อความชื้น มีความยืดหยุ่นไม่กรอบแห้งแตกหักง่าย เหมาะสำหรับทำหมวกใบร่มข้าวใช้กันแดดกันฝน

ภาพที่ 1 ต้นใบร่มข้าวที่นำใบมาใช้ทำหมวก

ชุมชนบ้านปากพู้ ตำบลเกาะปรง อำเภอเกาะปรง จังหวัดพังงา เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีหุบเขาล้อมรอบ มีลักษณะภูมิอากาศเป็นป่าดิบชื้น เป็นชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 100 ปี ในอดีตมีชาวจีนอพยพมาอาศัยทำเหมืองแร่เป็นจำนวนมาก เมื่อแร่หมดไปและราคาตกต่ำชาวบ้านก็หันมาประกอบอาชีพการเกษตร สภาพพื้นดินมีความชุ่มชื้นตลอดทั้งปี มีฝนตกชุกตลอด 8 เดือน ส่วนอีก 4 เดือนตกเล็กน้อยเหมาะแก่การปลูกยางพารา ทำสวนผลไม้ สวนปาล์ม น้ำมัน ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ความสัมพันธ์ของผู้นับในแต่ละบ้านเป็นไปอย่างฉันท์มิตร เนื่องจากพื้นเพบรรพบุรุษเป็นคนจีน ชุมชนมีการรวมกลุ่มบริหารจัดการเพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกันในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้านทำผลิตภัณฑ์ต่างๆออกจำหน่ายเป็นอาชีพเสริม

เดิมชาวบ้านในชุมชนบ้านปากพู้ได้นำใบร่มข้าว (เดิมเรียกว่า “ใบรวบข้าว”) มาใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตประจำวัน เช่น ใช้รวบต้นข้าวในช่วงฤดูเก็บเกี่ยว นำมาบุหลังคา เนื่องจากคุณสมบัติของใบร่มข้าวมีความคงทนต่อแดดและฝน และนำมาใช้ประกอบในพิธีกรรมของท้องถิ่น เช่น พิธีรับขวัญข้าว ก่อนทำการเก็บเกี่ยว เพื่อความเป็นสิริมงคล ทำให้ข้าวในท้องนาเกิดความอุดมสมบูรณ์ ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข ต่อมาได้มีชาวจีนแผ่นดินใหญ่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน เพื่อประกอบอาชีพการทำเหมืองแร่ดีบุก และได้แต่งงานกับหญิงพื้นถิ่นที่เป็นคนไทย ชาวจีนเหล่านั้นได้นำหมวกทรงเงินที่ทำจากใบไผ่มาใส่ขณะทำเหมืองแร่ และได้ถ่ายทอดการทำหมวกให้กับภรรยาของตน เมื่อชาวบ้านเห็นคนจีนนำหมวกทรงดังกล่าวมาใช้ และเห็นว่ามีความประโยชน์ จึงได้ใช้ต่อๆ กันมา แต่ด้วยใบไผ่ เมื่อนำมาใช้มานานๆ มัก ขาด และเปื่อยยุ่ยได้ง่าย ขาดความคงทน ชาวบ้านในรุ่นต่อๆมา จึงได้คิดดัดแปลงประยุกต์ ทดลองหาพืชที่มีอยู่ในท้องถิ่น จากการนำพืชต่างๆมาปรับใช้ปรากฏว่า ใบร่มข้าว มีคุณสมบัติเหมาะสมมากที่สุด เพราะมีความคงทน เพราะเมื่อโดนน้ำแล้วไม่เปื่อย ไม่ขาดยุ่ยง่าย การทำหมวกใบร่มข้าวจึงกลายเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มีการเรียนรู้ประยุกต์ดัดแปลง สืบทอดต่อกันมา นับร้อยปี ความนิยมใช้หมวกใบร่มข้าวเริ่มแพร่หลายเรื่อยมา ต่อมาความนิยมในการใช้หมวกใบร่มข้าวเริ่มลดลง อันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีความเจริญมากขึ้น เกิดค่านิยมใหม่ๆ ตามยุคสมัย ทำให้ทัศนคติ และความนิยมในตัวบุคคลของทุกกลุ่มสังคม ทั้งในระดับท้องถิ่น ชนบท ไปตลอดจนถึงสังคมเมือง

เริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญและความทันสมัยมากขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งใน พ.ศ.2528 รัฐบาลได้เล็งเห็นคุณค่าในการนำภูมิปัญญาที่เกิดจากการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จึงส่งเสริมและพัฒนาให้หมวกใบร่มข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่สร้างอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชน อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ผลิตภัณฑ์หมวกใบร่มข้าวกำลังได้รับความนิยม แต่ใบร่มข้าวซึ่งเป็นวัสดุสำคัญกลับมีจำนวนลดลง เนื่องจากกลุ่มคนที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากใบร่มข้าว มักทำลายต้นใบร่มข้าวเพื่อเปลี่ยนแปลงพื้นที่มาใช้ประโยชน์ในการทำกิน จะมีต้นใบร่มข้าวเหลือเฉพาะในพื้นที่ของผู้ที่ผลิตหมวกใบร่มข้าวเท่านั้น แต่ก็มีไม่มากนัก (ต้นใบร่มข้าว 1 ต้น จะมีใบจำนวนมากสามารถทำหมวกได้หลายใบ) นอกจากนี้ ต้นใบร่มข้าวยังเป็นต้นไม้ที่ขยายพันธุ์ยาก และต้นที่จะนำไปมาใช้ได้ต้องมีอายุ 7-10 ปี ดังนั้นในปัจจุบันจึงมีโครงการส่งเสริมการปลูกต้นใบร่มข้าวขึ้นในลักษณะแปลงสาธิต โดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกะปงพิทยาคม อำเภอกะปง จังหวัดพังงา ซึ่งได้ทำโครงการวิจัย สํารวจเกี่ยวกับต้นใบร่มข้าว ที่ถือเป็นพืชประจำถิ่นของอำเภอกะปง ในลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มกับเด็กนักเรียนในโรงเรียนดังกล่าว และมีการส่งเสริมให้อุรักษ์เพื่อการนำใบร่มข้าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

กลุ่มจักสานหมวกใบร่มข้าวบ้านปากห้วย

เป็นกลุ่มที่ทำขึ้นมาเพื่อเป็นอาชีพเสริม

นอกเหนือจากการทำนา ทำสวน ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2524 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมพัฒนาชุมชน เป็นเงิน 25,000 บาท ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก 190 กว่าคน มีลักษณะการดำเนินงานโดยมีประธานกลุ่มเป็นผู้นำ โดยอยู่ในวาระ 2 ปี ซึ่งประธานคนปัจจุบัน คือ นางบุญสม มีเกิด เป็นผู้ดูแล บริหารจัดการกลุ่ม เช่น ด้านการตลาด บัญชี การเงิน และการจัดกิจกรรมภายในชุมชน และภายนอกชุมชน ภายใต้ชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มจักสานหมวกใบร่มข้าว” โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ 5 ชนิด ได้แก่ หมวกใบร่มข้าว เครื่องจักสาน บาติก กลองยาว และกลุ่มออมทรัพย์ซึ่งในแต่ละกลุ่มย่อยจะมีหัวหน้ากลุ่ม และมีสมาชิกจำนวน 9-12 คน

ประธานกลุ่มจักสานหมวกใบร่มข้าว จะเป็นบุคคลที่สมาชิกกลุ่มให้ความเคารพนับถือ เพราะเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ โปร่งใส เพราะต้องเป็นคนดูแลด้านการขายและการเงินจึงจำเป็นต้องจัดวางระบบและกฎระเบียบของกลุ่มเพื่อให้ ทั้งประธานและสมาชิกได้ปฏิบัติตาม โดยจะกำหนดให้ทุกวันที 20 ของเดือนเป็นวันประชุมกลุ่ม เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่ม และผลจากการดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมา ทั้งสมาชิกและประธานกลุ่มได้ดำเนินงานตามกฎระเบียบดังกล่าวจนทำให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็ง และสามารถขยายตลาดให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่นิยมแพร่หลายทั่วไป ตลอดจนมีการก่อตั้งให้กลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมพื้นถิ่นให้แก่กลุ่มนักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไป

สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะทำการผลิตอยู่ที่บ้านของตนเอง เมื่อเสร็จแล้วจะนำมาขายส่งให้กับกลุ่ม กลุ่มจะเป็นฝ่ายรับซื้อไปขาย ขายได้เท่าไร จึงนำมาปันผล หรือสมาชิกอาจนำออกขายด้วยตนเอง โดยที่ไม่ต้องผ่านกลุ่ม ซึ่งได้ราคาที่สูงกว่าราคาส่ง แต่โดยความรับผิดชอบและความมีจิตสำนึกต่อกลุ่ม สมาชิกกลุ่มทุกคนต่างแบ่งผลิตภัณฑ์มาขายให้กับกลุ่มอยู่เสมอและสลับกับการขายด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยให้กลุ่มได้มีรายได้ และสามารถดำรงอยู่เพื่อเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมอาชีพต่อไป

หลักสำคัญที่ใช้ในการดำเนินงาน คือ ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง และส่วนรวม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและคิดแก้ปัญหา รู้คุณค่าของการนำทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นมาใช้ สำหรับรายได้ที่ได้รับ เฉลี่ยเดือนละ 3,000 – 8,000 บาท ต่อคน (หากนำหมวกมาขายส่งให้กับกลุ่มจะได้ราคาใบละ 100 บาท แต่หากทำและขายเองที่บ้าน จะขายได้ในราคาใบละ 120 บาท)

ภาพที่ 2 นางจรรยา อັตลักษณ์ (ประธานกลุ่มไบรมข้าวในปัจจุบัน)

องค์ความรู้ของภูมิปัญญาการทำหมวกไบรมข้าว

ในการทำหมวกไบรมข้าวของกลุ่ม จะใช้ทรัพยากรที่หาได้ในชุมชนเป็นวัสดุหลัก ได้แก่ ไบรมข้าว ไม้ไผ่เหมียง (ชาวบ้านเรียก “ตอกไม้เหมียง” ไม้ไผ่ตะ และหวายหอม สำหรับวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย มีดคัดเตอร์ กรรไกร ที่เหลาไม้ไผ่ (กระป๋องนำมาเจาะรู ตามขนาดต่างๆ) ขวดฉีดยา เบ้าโพนต้นแบบ (สำหรับวัดขนาดและขึ้นโครงหมวก) และเชือกหวาย

วิธีการทำหมวกไบรมข้าว

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมวัตถุดิบ

(1) เตรียมไบรมข้าว

การเลือกไบรมข้าวที่มีความเหมาะสมสำหรับนำมาทำหมวก จะต้องเลือก “ใบเพเหลาบ” ซึ่งหมายถึง ลักษณะใบกิ่งอ่อนกิ่งแก่ หากเป็นช่วงหน้าแล้ง ชาวบ้านมักจะเตรียมไบรมข้าว และไม้ไผ่ไว้ใช้ตลอดปี โดยการนำไบรมข้าวมาแช่น้ำแล้ว ลอกบริเวณก้านด้านหลังของใบออก นำไปผึ่งแดด เป็นเวลา 3- 4 วัน ใช้วิธีโปรยตากไว้ หรืออาจร่อยด้วยเชือกหวาย หรือลวด เป็นพวง และพลิกด้านสลับกันวันละด้าน การตากไบรมข้าวในช่วงเวลาดังกล่าวจะทำให้ไบรมข้าวแห้ง และสามารถเก็บไว้ใช้ในหน้าฝนได้ จากนั้นนำมาคัดแยกตามขนาด ทั้งหมดมี 7 ขนาด โดยเก็บไบรมข้าวที่แห้งและแยกแล้วไว้ในถุงพลาสติก

(2) เตรียมหวาย

หวายที่นิยมนำมาเป็นส่วนประกอบของหมวกไบรมข้าว คือ หวายหอม เนื้ออ่อนนุ่ม หาได้ในป่าใกล้หมู่บ้าน มีกลิ่นหอม ขนาดเส้นรอบวงประมาณ 1 เซนติเมตร โดยการนำหวายหอมมาตัดเป็นท่อนให้มีความยาว 20 – 30 เซนติเมตร ผ่าเป็น 4 ซีก นำไปตากแดดให้แห้ง จนเปลี่ยนเป็นสีแดงอมเหลืองงาม จากนั้นรวบรวมแล้วทำเป็นมัดไว้ และคัดแยกตามขนาดที่จะให้ทำหมวกขนาดต่างๆ ที่ต้องการซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขนาด คือ ใหญ่ กลาง เล็ก (เก็บไว้สำหรับทำในหน้าฝน)

(3) เตรียมไม้ไผ่

ไม้ไผ่ที่นิยมนำมาสานเป็นโครงสร้างของหมวกมีอยู่ 2 ชนิด คือ ไม้ไผ่เหมียง สำหรับสานเป็นโครงหมวก และไม้ไผ่ตะ สำหรับทำเป็นขอบวงกลมของโครงหมวก ไม้ทั้ง 2 ชนิดนี้ ขึ้นอยู่กับพื้นที่ท้องถิ่น ลักษณะของไม้ไผ่เหมียง เป็นไม้ไผ่ลำโต เส้นรอบวงขนาด 4-6 นิ้ว เนื้อไม้หนา 1 เซนติเมตร แต่ละข้อจะมีความยาวประมาณ 5-6 เมตร คุณสมบัติของไม้ไผ่ชนิดนี้เหมาะสมในการนำมาทำเป็นโครงสร้างหมวก เพราะเมื่อนำมาจักตอกแล้วไม่ติดข้อ เมื่อได้ไม้ไผ่มาแล้ว นำมาตัดให้ได้ขนาดตามที่ต้องการ ใช้มีด จักตอก และใช้คัดเตอร์เหลา ให้มีผิวรอบข้างเรียบส่วนกลางนูนเล็กน้อย หรือที่ภาษาชาวบ้านเรียกว่า “อกไก่” ให้ได้ขนาดของหมวกที่ต้องการจะทำ จากนั้นจึงนำไปสออดในกระป๋องโลหะที่เจาะรูเรียบร้อยแล้ว แล้วดึงออกเพื่อเป็นการ

เหลา ให้ไม้ไผ่มีขนาดและผิวเรียบตามที่ต้องการ จากนั้นนำไปตากแดด เมื่อแห้งแล้วนำมาคัดแยกตามขนาด เช่นเดียวกับหวาย ห่อด้วยผ้าหรือพลาสติก ซึ่งพร้อมที่จะนำไปทำเป็นโครงสร้างของหมวกต่อไป (วัตถุดิบต่างๆ เหล่านี้ เมื่อเตรียมไว้แล้วสามารถเก็บไว้ใช้ได้เป็นปี)

ภาพที่ 3 สาธิตการเหลาไม้ไผ่เหมียง

ขั้นตอนที่ 2 การประกอบหมวกใบร่มข้าว

(1) นำไม้ไผ่ที่เตรียมไว้มาขึ้นเป็นโครงสร้างของหมวก เป็น 2 ชุด ไว้สำหรับประกบซ้อนกัน โดยจะมีเป้าโฟมทรงกรวยคว่ำสำหรับวัดขนาดของหมวก 3 ขนาด และขึ้นโครงสร้างโดยการสานเป็นลวดลาย ซึ่งลายที่นิยมสานกันมากที่สุด คือ ลายตานกเป็ด (นกแขกเต้า) ลายตะขาบ ลายคดกริช ลายหนึ่ง และลาย สอง ระหว่างการสานจะมีการฉีดหรือพรมน้ำลงบนไม้ไผ่เพื่อให้เกิดความอ่อนตัว และสานได้ง่ายขึ้น เมื่อสานโครงสร้างหมวกเรียบร้อยแล้วให้ทำการเม้นจัดเก็บขอบของหมวกให้เรียบร้อย

ภาพที่ 4 สาธิตการสานโครงหมวก

(2) พลิกหมวกให้หงายขึ้น นำใบร่มข้าวที่เตรียมไว้ มาตัดบริเวณส่วนปลายและขอบใบ แล้วนำลงไปวางปิดไว้บริเวณส่วนกลางของหมวก จากนั้นจึงนำใบร่มข้าวทั้งใบลงน้ำเพื่อให้เกิดความอ่อนตัว วางทับสลับ หน้า หลังลงไปรอบๆแนวหมวกที่ละชั้น จนครบ 2 รอบ

(3) เมื่อนำใบร่มข้าวมาวางเรียงสลับกันจนเต็มแล้ว นำโครงสร้างของหมวกที่สานด้วยไม้ไผ่ ส่วนที่ 2 วางซ้อนทับอีกครั้ง การเก็บริมส่วนที่เหลือของใบร่มข้าวให้เรียบร้อย จากนั้นนำใบร่มข้าวมาพับให้เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า (หมอนทำโหง) ขนาดความยาวประมาณ 1.5-2 นิ้ว ตามขนาดของหมวก นำไปอุดบริเวณศูนย์กลางของยอดหมวกแล้วร้อยยึดติดกับบริเวณหัวจอม (ยอดแหลม) ของหมวก โดยร้อยเป็นลาย ตะขาบ

ภาพที่ 5 สาธิตการวางใบรมข้าวเรียงซ้อนกันบนโครงหมวก

(4) นำไม้ไผ่ (ไผ่ชะ) ที่มีความแข็งกว่าไม้ไผ่เหมียง มาตัดให้เป็นทรงกลมตามขนาดของหมวกเพื่อทำเป็นขอบ แล้วใช้หวายหอมผูกให้แน่น และร้อยไปรอบๆ ขอบ รอบแรก ร้อยแบบตาเว้นตา (ช่องเว้นช่อง) จากนั้นรอบสอง ให้ร้อยตาเว้นตา (ช่องเว้นช่อง) สับระหว่างลงในช่องที่เว้นไว้ในรอบแรก จนครบรอบ ส่วนที่เหลือนำมาบิดเกลียวทำเป็นห่วงเล็กๆไว้สำหรับแขวน

(5) นำใบรมข้าวมาตัดตกแต่งและปิดทับรอบนอกบริเวณศูนย์กลางยอดหมวกให้เรียบร้อย ใช้หวายร้อยโยงกับส่วนจอม (ยอดหมวก)

(6) นำไปลงไฟเพื่อกำจัดส่วนที่เป็นขน หรือเส้นใยจากไม้ไผ่ออก ขั้นตอนนี้เป็นเทคนิคที่เพิ่งนำมาประยุกต์ใช้ในภายหลัง จากนั้นนำมาทาด้วยวานิช (น้ำยาเคลือบเงา) และนำไปตากแดด จึงได้หมวกใบรมข้าวที่เสร็จเรียบร้อยพร้อมจำหน่าย ในช่วงแรกของการทำหมวกใบรมข้าวเพื่อจำหน่ายนั้น โดยวิธีการดั้งเดิมของชาวบ้านไม่มีการทาน้ำมันวานิช หรือลงแล็กเกอร์ ชาวบ้านก็จะขายหมวกในราคาใบละ 7 บาท และค่อยปรับราคาขึ้นเป็น 15 บาท 20 บาท 25 บาท จนราคาปรับสูงขึ้นเป็น 35 บาท เมื่อราคาของหมวกใบรมข้าวสูงขึ้นทำให้ชาวบ้านคนอื่นๆเริ่มที่จะยึดการทำหมวกใบรมข้าวเป็นอาชีพเสริมกันมากขึ้น และได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหมวกใบรมข้าว ปริมาณการผลิตหมวกใบรมข้าวอยู่ที่ประมาณ 200ใบ / เดือน และนำไปวางจำหน่ายในตลาดภายในจังหวัด ส่งขายยังกลุ่มจังหวัดที่มีการท่องเที่ยว และงานแสดงสินค้าต่างๆ

หมวกใบรมข้าวที่ผลิตขึ้นนอกจากจะนำไปใช้สวมใส่ในชีวิตประจำวันแล้ว ยังสามารถนำไปตกแต่งบ้าน เป็นของที่ระลึก ของประดับ หรือนำมาประยุกต์ดัดแปลงเป็นโคมไฟฟาได้อีกด้วย

ภาพที่ 6 หมวกใบรมข้าวที่พร้อมใช้งาน

ทางกลุ่มได้ใช้วิธีการสาธิตภูมิปัญญาการทำหมวกใบรมข้าว และเป็นวิทยากรแนะนำกระบวนการผลิต และออกร้านแสดงสินค้าประกอบการสาธิต ตามงานต่างๆ ให้กับกลุ่มคนที่มีความสนใจ ตลอดจนถ่ายทอดการเรียนรู้ผ่านสื่อโทรทัศน์ ตามช่องและรายการต่างๆ เช่น ช่อง 3 และช่อง 7 ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำหมวกใบร่มข้าวให้กับกลุ่มนักเรียนโรงเรียนกะปงพิทยาคม อำเภอ กะปง จังหวัดพังงา ในลักษณะการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกัน ทางกลุ่มถ่ายทอดวิธีการทำหมวกใบร่มข้าว ให้กับกลุ่มเด็กนักเรียนในโรงเรียนดังกล่าว ส่วนทางโรงเรียนได้มีการจัดทำโครงการสำรวจและอนุรักษ์พืชพื้น ถิ่น (ต้นใบร่มข้าว) ร่วมกับชาวบ้านในลักษณะบูรณาการร่วมกันทั้งกระบวนการผลิตอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้มีความสอดคล้องกับการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างรู้คุณค่าและก่อให้เกิดความยั่งยืน

วิถีชีวิตที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างของกลุ่มนี้ คือ ความขยันต่อหน้าที่การงาน ความอดทน เพราะการทำหมวกใบร่มข้าวจัดเป็นงานฝีมือที่ต้องใช้ความประณีต อีกทั้งมีสามัญสำนึกและการตระหนัก ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นพืชพื้นถิ่น (ใบร่มข้าว) ที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการ ดำรงชีวิต อาศัยภูมิปัญญาการผลิตแบบพื้นบ้าน ที่สืบทอดต่อกันมานับร้อยปี จนสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ตลอดจนจนลักษณะพื้นฐานทางสังคม ระบบวิถีการดำรงชีวิตของคนในกลุ่มและชุมชน ที่ อยู่บนพื้นฐานของการมีความรับผิดชอบ รักและห่วงแหน ทรัพยากร และภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ระหว่างสมาชิกกลุ่ม ชุมชน สถานการศึกษา และหน่วยงานราชการต่างๆ ใน การส่งเสริมเรียนรู้และอนุรักษ์ทรัพยากร และภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาการทำหมวกใบร่มข้าว ส่วนใหญ่จะเป็นลูกหลานของ สมาชิกภายในกลุ่ม เนื่องจากมีการสัมผัสกับวิถีชีวิตของผู้เป็นแม่ ป้า น้า อา ที่ทำหมวกใบร่มข้าวอยู่เป็นประจำ สำหรับกลุ่มบุคคลที่ได้รับถ่ายทอดความรู้ในการทำหมวกใบร่มข้าว ได้แก่แก่นักเรียนใน โรงเรียนกะปงพิทยาคม อำเภอกะปง จังหวัดพังงา ซึ่งปัจจุบันมีการบรรจุเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียนรุ่น ใหม่ได้มีโอกาสเรียนรู้และสัมผัสกับภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทำให้นักเรียนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์พืชใบร่ม ข้าวมากขึ้น มีการร่วมกันปลูกทดแทน เป็นการเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ธรรมชาติของพันธุ์ไม้ในท้องถิ่น ส่งผลให้ เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คิดหาทางปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งนำไปสู่การ รักษาภูมิปัญญาการทำหมวกใบร่มข้าวให้อยู่คู่กับท้องถิ่นต่อไป

นอกจากนี้ กลุ่มยังมีโอกาสถ่ายทอดความรู้ให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษาจากที่อื่นที่สนใจเข้ามา ศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต เป็นต้น

รางวัลหรือผลงานที่ได้รับ

- (1) พ.ศ. 2547 ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ 2 ดาว ของอำเภอกะปง จังหวัดพังงา
- (2) พ.ศ. 2549 ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ 3 ดาว ของอำเภอกะปง จังหวัดพังงา

ที่มา รายงานวิจัย เรื่อง อัมพร และคณะ. 2554. การศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.